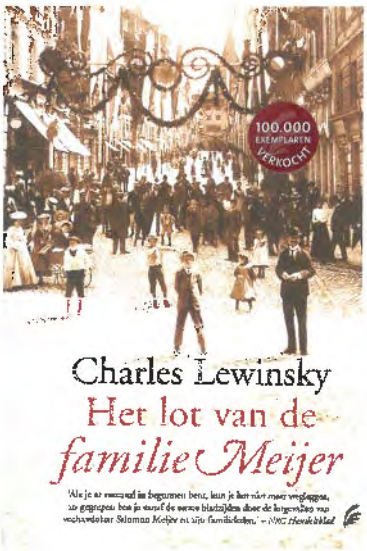
CHARLES LEWINSKY. *HET LOT VAN DE FAMILIE MEIJER.*
(SIGNATUUR: UTRECHT 2007) 667 BLZ., PRIJS € 19,95.

Een roman over een joodse familie in Zwitserland. Eigenlijk is het toeval dat de roman in Zwitserland speelt, al is de schrijver Zwitser, want het boek is vooral een roman over het lot van het jodendom in continentaal Europa in de periode 1871-1945. Dat de familie voor het grootste deel in Zwitserland woonde, zorgt er wel voor dat er verhoudingsgewijs veel overlevenden zijn en dat er sprake is van een open einde, in de zin dat er nog sprake is van een toekomst.
Waarom is dit boek een *bestseller* geworden? Het interessante is het pan-Europese karakter van het boek. Het beschrijft een wereld van voor het IJzeren Gordijn. Waarschijnlijk was er toen meer sprake van een in cultureel opzicht verenigd Europa dan nu. Verder is *Het lot van de familie Meijer* in literair opzicht goed geschreven. De dialogen zijn geestig, komen authentiek over en de menselijke zwakheden komen ruim aan bod. Burgerlijk geroddel verkoopt altijd goed zou je oneerbiedig kunnen zeggen. Wat ik mis is een notenapparaat en een paar kaarten van het veranderende Europa in deze periode. Maar het is ook geen wetenschappelijke editie maar een historische roman met een joodse achtergrond. De verklarende woordenlijst is nuttig, maar onvolledig.
Verhaaltechnisch is de figuur van oom Melnitz, alias de 'wandelende jood', symbool voor het altijd terugkerend antisemitisme, het meest aansprekend. Hij is als een doos van Pandora, een commentator met - ongewenste - scherpe observaties en historisch besef, die aan het geweten van de hoofdpersonen blijft knagen, vooral als ze denken dat het goed gaat en niemand ze meer als jood zal herkennen. Dat historisch besef moet de lezer dan al wel hebben, want er wordt veel verwezen naar historische gebeurtenissen die bekend worden verondersteld.
Antisemitisme heeft twee gedaanten. De ene is zuiver xenofoob, de tweede is de angst voor culturele en religieuze onafhankelijkheid (bijvoorbeeld van het christendom of de islam) ofwel het anti-judaisme. Door de eeuwen heen is de eerste, vaak economisch gemotiveerde vorm, in tijden van oorlog en tegenspoed vaak misbruikt door de samenwerkende religieuze en wereldlijke autoriteiten. Toen er na de Franse revolutie in grote delen van Europa een scheiding tussen kerk en staat ontstond, kon de joodse emancipatie pas werkelijk van de grond komen. Dit leidde echter ook tot een veranderende en verminderende religiositeit van joodse zijde, het ontstaan van ondermeer de liberale gemeente en de opkomst van het socialisme en het zionisme. Dit werden wederom bronnen van antisemitisme. Ik lijk oom Melnitz wel!

Dirk Erdman

CITROEN, D. EN MENDEL, R. *EEN VERHAAL UIT DUIZENDEN, KLEINKINDEREN OVER DE ERFENIS VAN DE SHOAH.*
(BOOM/INTERART: AMSTERDAM, 2009), 152 BLZ., PRIJS € 19,50.

In *Een verhaal uit duizenden* worden negen verhalen van Nederlands joodse overlevenden van de Holocaust beschreven en van commentaar voorzien door hun kleinkinderen. De grootouders zijn stuk voor stuk fascinerende persoonlijkheden die veelal zakelijk hun leven beschrijven tijdens de oorlog. Over het algemeen waren ze kind of puber toen de Duitsers Nederland binnenvielen. Een aantal grootouders vertelt over familieleden die zichzelf na de inval onmiddellijk van het leven beroofden. Het was volstrekt duidelijk dat er vreselijke gebeurtenissen aan zaten te komen, maar het klinische vergassen had niemand van te voren bedacht. Het verbijsterende trauma van een concentratiekamp was dat eenieder voor zich als een 'dier' moest proberen te overleven. Vervolgens kwamen de overlevenden er aan het einde van de oorlog achter dat hun hele familie vaak in haar geheel was omgekomen en het leven van voor de oorlog voor altijd voorbij was. Leny Bocken-Velleman vertelt bijvoorbeeld dat ze nooit